

Research Paper

A systematic study of the impact of FinTech on bank performance using the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta- Analyses (PRISMA)

Mohammad Taleghani^{1*}, Mehran Mehdizade², Atefeh EbrahimPour Ahandani³, Sahar Asadzadeh Manjili⁴

1. Full Professor, Department of Industrial Management, Ra. C., Islamic Azad University, Rasht, Iran.
2. MA Industrial Management, Faculty of Management and Economics, University of Guilan, Rasht, Iran.
3. PhD in Behavioral Management Management, Management Faculty, Kharazmi University, Tehran, Iran; Head of Tourism Bank, Central Branch, Rasht.
4. PhD in Business Management, Za. c., Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

Receive: 22 Jan 2026

Revise: 06 Mar 2026

Accept: 14 Mar 2026

Published online:
20 Mar 2026

Abstract

This paper examines the impact of financial technology (FinTech) on bank performance through a documentary study of national and international authoritative databases published between 2020 and 2025, and seeks to answer five research questions. To address the research questions, the present study uses a systematic literature review methodology designed to provide observable, objective, and replicable findings from the review process. Through searches, the paper enumerates key terms and phrases and answers five key questions, including research trends, influential authors and sources, geographical impacts, notable research clusters, and aspects of bank performance impacted by FinTech. It was also mentioned in this article that Iran is among the countries that have conducted numerous researches in the field of FinTech and their impact on banking performance and the future of the banking industry in the last decade. However, Iran's situation in the field of FinTech is still far from the desired situation due to economic, political and technological conditions. The paper suggests four future research directions, including examining alternative bank performance measures, a greater regional focus, exploring emerging themes such as financial inclusion and the role of entrepreneurship, and advancing methodologies. At the end of this article, it was concluded that views regarding the impact of FinTech on various indicators of bank performance differ; however, research results show that the benefits of FinTech outweigh its disadvantages.

Keywords:

Bank performance,
financial technology,
FinTech, PRISMA.

Please cite this article as (APA): Taleghani.M, Mehdizade.E, EbrahimPour Ahandani.A, Asadzadeh Manjili.S. (2026). A Systematic Study of the Impact of Financial Technology (FinTech) on Bank Performance Using the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA). Journal of Governance studies & development management, 2 (1), 474-490.

Sponsored by: Institute of Somamos Publications	10.22034/jgsdm.2026.599417.1030	
Corresponding Author: Mohammad Taleghani	https://orcid.org/0000-0001-6086-348X	
Email: Taleghani@iaurasht.ac.ir	This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License .	

Extended Abstract

Introduction

The rapid development of digital technologies has fundamentally transformed the structure and operation of the financial services industry. Financial technology (FinTech) has emerged as one of the major drivers of this transformation by introducing innovative solutions in digital payments, mobile banking, digital lending, open banking, blockchain-based services, regulatory technology, digital wallets, and other technology-enabled financial services. These developments have challenged traditional banking models while creating new opportunities for operational efficiency, cost reduction, service innovation, financial inclusion, and improved customer experience.

At the same time, the expansion of FinTech has raised important concerns regarding bank profitability, liquidity, risk-taking, financial stability, cybersecurity, competition, and the changing role of traditional financial intermediaries. Consequently, the relationship between FinTech and bank performance cannot be characterized as exclusively positive or negative. Rather, it is multidimensional and strongly influenced by technological infrastructure, market conditions, regulatory environments, institutional characteristics, and consumer behavior.

Although the academic literature on FinTech and banking has expanded rapidly, existing studies remain fragmented across different dimensions of bank performance, geographical contexts, theoretical perspectives, and methodological approaches. Some studies focus primarily on profitability and operational efficiency, whereas others emphasize financial inclusion, risk management, customer behavior, innovation, competition, or changes in banking business models. Therefore, a systematic synthesis of the available evidence is required to identify the major research trends, influential scholars and sources, geographical patterns, thematic clusters, and the principal dimensions through which FinTech affects bank performance. The present study addresses this need through a systematic literature review based on the PRISMA framework.

Research Objective

The main objective of this study is to systematically investigate the impact of FinTech on bank performance and to identify the intellectual, geographical, and thematic structure of the relevant literature. The study addresses five research questions concerning: (1) research trends in FinTech and bank performance; (2) the most influential authors and sources; (3) the geographical distribution of research; (4) major research clusters and their characteristics; and (5) the dimensions of bank performance affected by FinTech and the indicators used to measure these effects.

Methodology

This study employs a systematic literature review methodology. The PRISMA framework was adopted to ensure transparency, methodological rigor, traceability, and replicability throughout the review process.

These apparently contradictory findings demonstrate that the consequences of FinTech depend on the type of technology, the characteristics of the banking institution, market conditions, regulatory frameworks, and the specific performance indicator being examined.

The most frequently examined indicators of bank performance include efficiency, transparency, service quality and speed, liquidity creation, competitive advantage, profitability, stability, risk-taking, liquidity, growth, and capital adequacy. Other dimensions, including customer satisfaction, technology adoption, environmental sustainability, and social impact, have also been considered. This suggests that bank performance in the FinTech era should be evaluated through a multidimensional framework rather than through traditional financial indicators alone.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that FinTech has become a major force in the transformation of the banking industry. Nevertheless, technological development does not automatically translate into higher bank performance. FinTech can increase efficiency, reduce costs, improve customer experience, and stimulate service innovation, while simultaneously increasing competitive pressure and creating challenges for profitability, liquidity, and risk management.

Accordingly, the relationship between FinTech and bank performance should be understood as multidimensional, dynamic, and context-dependent. Traditional banks are not necessarily required to choose between competing with FinTech firms and withdrawing from emerging markets. Strategic cooperation, partnerships, development of customized FinTech solutions, and the adoption of open-banking frameworks may provide alternative strategies for adapting to the changing financial environment. The interaction among banks, FinTech companies, and consumers constitutes an evolving ecosystem in which technological innovation, institutional adaptation, and consumer behavior jointly shape bank performance.

Implications and Recommendations

From a policy perspective, regulators should develop adaptive and risk-based regulatory frameworks that simultaneously encourage innovation and control systemic risks. Regulatory sandboxes, risk-based supervision, cross-border regulatory coordination, consumer protection, cybersecurity, and digital financial literacy are among the measures that can support responsible FinTech development.

From a strategic perspective, traditional financial institutions should reconsider their operating models and develop appropriate responses to FinTech competition and collaboration. Developing dedicated FinTech solutions, establishing strategic alliances with FinTech start-ups, and utilizing open-banking frameworks can contribute to improved service efficiency and customer experience. Since the effects of FinTech vary across geographical and institutional contexts, a uniform policy approach is unlikely to be effective. Strategies should therefore be adapted to the economic, technological, and regulatory characteristics of individual markets.

Future research should particularly focus on four areas: developing alternative and multidimensional measures of bank performance; conducting more region-specific and comparative studies; examining emerging themes such as financial inclusion and

entrepreneurship; and advancing research methodologies to provide a more precise understanding of the complex relationship between FinTech and bank performance.

The research procedure consisted of four main stages: identifying the research gap and formulating the research questions; developing and refining search strategies and keywords; screening and selecting eligible studies; and analyzing and reporting the findings.

Relevant studies were searched in national and international academic databases, including the national journal database, Web of Science, Emerald, and ScienceDirect. The search strategy included keywords and combinations related to bank financial performance, financial institutions, FinTech, digital finance, online and mobile finance, RegTech, WealthTech, InsurTech, financial inclusion, digital currencies, blockchain, and peer-to-peer lending. The inclusion criteria consisted of studies published between 2020 and 2025, written in Persian or English, available in full text, and directly related to the interaction between FinTech and bank performance. Studies that were not sufficiently related to the research objectives, title, abstract, or keywords were excluded.

Findings

The PRISMA-based search and screening process resulted in 214 relevant articles addressing the impact of FinTech on bank performance. The study also analyzed the contributions of 570 authors and identified leading researchers according to publication productivity, H-index, institutional affiliation, and country of origin. Cheng Maoyong from China and Bana Hassanul from the United Kingdom were among the most productive authors, with four relevant publications each. Cheng's research primarily examined FinTech innovation, operational efficiency, risk management, and customer adoption in the Chinese banking system, whereas Bana's studies focused more strongly on Islamic banking and ASEAN countries.

The geographical analysis indicates that China, the United Kingdom, India, Malaysia, the United States, Italy, Vietnam, Ukraine, Australia, Germany, Jordan, South Africa, Spain, Tunisia, Indonesia, Saudi Arabia, France, and Ghana were among the major countries represented in the literature. These geographical differences reflect the influence of regulatory environments, technological infrastructure, cultural conditions, market maturity, and institutional factors on FinTech development and adoption. Iran has also generated a considerable body of research on FinTech and its relationship with banking performance during the past decade; nevertheless, the country's FinTech ecosystem remains constrained by economic, political, and technological conditions.

The co-occurrence and thematic cluster analysis identified three major research clusters. The first cluster, Bank Performance Measures, focuses on measurable dimensions such as efficiency, profitability, competition, market dynamics, credit assessment, risk management, and growth. Studies in this cluster commonly employ econometric models, regression analysis, and panel-data techniques. The second cluster, Industry Transformation, emphasizes innovation, technology adoption, business-model transformation, the integration of FinTech solutions into traditional banking, and the development of competitive advantage. The third cluster, Consumer Perspective, addresses user adoption, perceived risk, consumer behavior,

trust, intention to adopt, service quality, and usability. Together, these clusters represent the interconnected roles of banks, FinTech companies, and consumers within the emerging financial ecosystem.

The empirical evidence indicates that the impact of FinTech on bank performance is heterogeneous rather than uniform. Several studies report positive effects, including improved operational efficiency, faster service delivery, lower operating costs, greater transparency, improved access to financial services, enhanced customer experience, and, under certain conditions, improved bank stability and reduced credit risk. Conversely, other studies identify negative effects on profitability and liquidity or increases in bank risk-taking. Some findings also suggest that greater FinTech development may reduce banks' capacity to create liquidity.

مقاله پژوهشی

بررسی نظام-مند تأثیر فین تک بر عملکرد بانک-ها به روش بررسی های سیستماتیک و فراتحلیل (PRISMA)

محمد طالقانی^{۱*}، مهران مهدی زاده^۲، عاطفه ابراهیم پور آهندانی^۳، سحر اسدزاده منجیلی^۴

۱. استاد تمام مدیریت صنعتی، گروه مدیریت صنعتی، دانشکده بازار و کسب و کار، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲. دانش-آموخته کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

۳. دانش-آموخته دکتری تخصصی مدیریت رفتاری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران؛ رئیس شعبه مرکزی بانک گردشگری رشت

۴. دانش-آموخته دکتری تخصصی مدیریت بازرگانی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

چکیده

این مقاله تأثیر فناوری مالی (فین تک) بر عملکرد بانک را از طریق مطالعات اسنادی پایگاه داده معتبر علمی که بین سال های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ منتشر شده است، بررسی کرده و به دنبال پاسخ به ۵ سؤال پژوهشی می باشد. برای پرداختن به سؤالات پژوهشی، مطالعه حاضر از یک روش شناسی مرور سیستماتیک متون استفاده می کند که برای ارائه یافته های فرآیند بررسی قابل مشاهده، عینی و تکرارپذیر طراحی شده است. در این مقاله از طریق جست و جو، عبارات و واژگان کلیدی احصاء گردید و به پنج سوال کلیدی، از جمله روندهای تحقیقاتی، نویسندگان و منابع تأثیرگذار، تأثیرات جغرافیایی، خوشه های تحقیقاتی قابل توجه و جنبه های عملکرد بانک تحت تأثیر فین تک پاسخ داده است. همچنین در این مقاله اشاره شد که ایران نیز از جمله کشورهایی است که در دهه اخیر پژوهش های متعددی در حوزه فین تک و تأثیر آنها بر عملکرد بانکی و آینده صنعت بانکداری انجام داده است با این حال وضعیت ایران در حوزه فین تک با توجه به شرایط اقتصادی، سیاسی و فناوری همچنان از وضعیت مطلوب فاصله دارد. این مقاله چهار جهت تحقیقاتی آینده را پیشنهاد می کند که شامل بررسی معیارهای عملکرد جایگزین بانک، تمرکز منطقه ای بیشتر، بررسی مضامین نوظهور مانند شمول مالی و نقش کارآفرینی و پیشرفت در روش شناسی ها می شود. در پایان این مقاله به این نتیجه دست یافت که دیدگاه ها در رابطه با اثرگذاری فین تک ها بر شاخص های متنوع عملکرد بانک ها متفاوت است؛ اما برآیند پژوهش ها نشان می دهد مزایای فین تک از معایب آن بیشتر است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۰۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۲۳

تاریخ انتشار آنلاین:

۱۴۰۴/۱۲/۳۰

کلید واژه ها:

عملکرد بانک-ها، فناوری

مالی، فین تک، صنعت

بانکداری، بررسی های

سیستماتیک و فراترکیب

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): طالقانی، محمد؛ مهدی زاده، مهران؛ ابراهیم پور آهندانی، عاطفه؛ اسدزاده منجیلی، سحر. (۱۴۰۴). بررسی نظام-مند تأثیر فین تک بر عملکرد بانک-ها به روش بررسی های سیستماتیک و فراتحلیل (PRISMA)، *دوفصلنامه مطالعات حکمرانی و مدیریت توسعه*، ۲(۱)، ۴۹۰-۴۷۴.

doi	10.22034/jgsdm.2026.599417.1030	تحت حمایت: موسسه انتشاراتی سماسوس
id	https://orcid.org/0000-0001-6086-348X	نویسنده مسئول: محمد طالقانی
cc BY	این مقاله تحت شرایط https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa قابل بازنشر است.	ایمیل: Taleghani@iaurasht.ac.ir

مقدمه

بیش از یک دهه است که فناوری مالی (فین تک)، مدل‌ها و فرآیندهای سنتی کسب‌وکار در صنعت خدمات مالی را به چالش کشیده است و این موضوع، تحول دیجیتال مؤسسات مالی را به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر سیستم مالی ضروری ساخته است (Efthymios and Markos, 2024). پیشرفت سریع فین تک با معرفی مدل‌های کسب‌وکار جدید، افزایش بهره‌وری عملیاتی و تعریف مجدد تعاملات مشتری، صنعت بانکداری جهانی را اساساً تغییر شکل داده است و صنعت بانکداری جهانی، متأثر از فناوری‌های جدید و تغییر در رفتار مشتریان، ناگزیر از تحولات اساسی در طول تاریخ خود شده است. هم‌زمان که بانک‌ها مشغول تحولات و چالش نوآوری در فرآیندهای خود هستند، شرکت‌های فین تک با بهره‌مندی از قابلیت‌های دیجیتال، خدمات نوآورانه و مشتری‌مدارانه عرضه می‌کنند. نوآوری‌هایی مانند تراکنش‌های بلاکچین، ارزیابی ریسک مبتنی بر هوش مصنوعی، بانکداری دیجیتال و پلتفرم‌های پرداخت موبایلی، مؤسسات مالی سنتی را متحول نموده و سودآوری، ریسک‌پذیری و ثبات بازار آنها را تحت تأثیر قرار داده است. در حالی که فین تک دسترسی مالی را گسترش داده و رقابت را در صنعت بانکداری افزایش داده است، پیامدهای بلندمدت آن برای عملکرد بانک همچنان موضوع بحث‌های دانشگاهی مداوم است. پیامدهای بحران مالی جهانی ۲۰۰۸، کوید ۱۹ و همچنین بحران ناشی از تحریم‌های بین‌المللی اقتصادی-تجاری، جنگ‌های بین روسیه و اوکراین و ایالات متحده-اسرائیل علیه ایران نقش مهمی در تسریع این تغییرات ایفا کرد، زیرا اعتماد به مؤسسات بانکی سنتی کاهش یافته و مصرف‌کنندگان به طور فزاینده‌ای به دنبال راه‌حل‌های مالی جایگزین هستند. این تغییر منجر به افزایش روزافزون تحقیقات در مورد بررسی تعامل بین فین تک و عملکرد بانک شده است، اما بسیاری از سؤالات همچنان بی‌پاسخ مانده‌اند. در حالی که مطالعات متعددی تأثیر فین تک بر عملیات بانکی را بررسی کرده‌اند و ادبیات مربوط به فین تک و بانکداری غنی و متنوع است، اما بررسی دقیق‌تر، چندین شکاف روش‌شناختی و ناهماهنگی منطقه‌ای را نشان می‌دهد که توانایی تعمیم یافته‌ها در زمینه‌های مختلف را محدود می‌کند. به عبارتی دیگر، ادبیات موضوع همچنان پراکنده است و روش‌های مختلف و نتایج متفاوتی دارد. تحقیقات موجود عمدتاً بر جنبه‌های جداگانه‌ای مانند شمول مالی، بهره‌وری هزینه، وام‌دهی همتا به همتا (P2P) و چالش‌های نظارتی متمرکز شده‌اند و اغلب از یک دیدگاه جامع که این ابعاد را در یک چارچوب جامع ترکیب کند، غافل شده‌اند. علاوه بر این، نابرابری‌های منطقه‌ای در پذیرش فین تک، که ناشی از محیط‌های نظارتی و شرایط بازار است، نیاز به تجزیه و تحلیل دقیق‌تری را که تغییرات بین کشوری را در نظر بگیرد، برجسته می‌کند (Xu et al., 2025). علیرغم وجود برخی بررسی‌های ادبی در مورد این موضوع، گسترش سریع تحقیقات، نیاز به یک تحلیل نظام مند، رویکردی انتقادی‌تر و ظریف‌تر را که بتواند به این شکاف‌ها، به ویژه از نظر تنوع جغرافیایی، دقت روش‌شناختی و همپوشانی موضوعی، بپردازد و ساختار فکری این حوزه را ترسیم کند، خوشه‌های موضوعی کلیدی را شناسایی کند و روندهای نوظهور را برجسته سازد، ضروری می‌سازد.

زیرا برخلاف بررسی‌های پیشین که بر جنبه‌های محدودی از تأثیر فین تک بر بانکداری تمرکز داشتند، این مقاله با پرداختن به شکاف‌های اساسی در ادبیات موجود، نقش نوآورانه‌ای در درک تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها ایفا نموده و با ترکیب دانش موجود و در عین حال تعیین یک برنامه تحقیقاتی آینده‌نگر، به عنوان منبعی ارزشمند برای دانشگاهیان، متخصصان و سیاست‌گذارانی که در حال بررسی رابطه در حال تحول بین فین تک و بانکداری هستند، عمل می‌کند. زیرا با ادغام تکنیک‌های کتاب‌سنجی و روش کیفی فراترکیب، شکاف بین بررسی‌های سیستماتیک ادبیات و تحقیقات تجربی را پر می‌کند و یک تحلیل موضوعی جامع و نظام مند انجام داده و نقشه‌برداری ساختاریافته و داده‌محوری از حوزه‌های تحقیقاتی کلیدی، ارتباطات متقابل و

روندهای نوظهور ارائه نموده و در نهایت دیدگاهی جامع در مورد چگونگی تأثیر فین تک بر کارایی، سودآوری، مدیریت ریسک، ثبات و پویایی رقابت ارائه می دهد.

علاوه بر این، این مقاله نابرابری های منطقه ای و چالش های پیش رو در پذیرش فین تک و ادغام بانکی را برجسته می کند و تأکید می کند که چگونه چارچوب های نظارتی، زیرساخت های فناوری و بلوغ بازار، تأثیر فین تک را در اکوسیستم های مالی مختلف شکل می دهند و پیامدهای عملی قابل توجهی برای سیاست گذاران، رهبران صنعت و محققان دارد و بینش هایی را در مورد چارچوب های نظارتی که نوآوری را با ثبات مالی متعادل می کنند، سازگاری های استراتژیک برای بانک های سنتی که با رقابت شرکت های فین تک مواجه هستند، و برنامه های تحقیقاتی آینده که به شکاف های روش شناختی ناشناخته می پردازند و همکاری بین رشته ای را تشویق می کنند، ارائه می دهد و به دنبال پاسخ به سؤالات ذیل می باشد:

سؤال ۱. روندهای تحقیقاتی در مورد تأثیر فین تک بر عملکرد بانک ها چیست؟

سؤال ۲. تأثیر گذارترین نویسندگان و منابع در این زمینه چه کسانی هستند؟

سؤال ۳. بیشترین بررسی تأثیر فین تک بر عملکرد بانک ها در کدام مناطق یا کشورها انجام گرفته است؟

سؤال ۴. آیا خوشه ها یا گروه های تحقیقاتی قابل توجهی در حوزه فین تک و عملکرد بانک وجود دارد و ویژگی های این خوشه ها چیست؟

سؤال ۵. کدام جنبه های عملکرد بانک در مطالعات مختلف تحت تأثیر فین تک قرار می گیرند، چگونه اندازه گیری می شوند و آیا معیارها یا شاخص های مشترکی استفاده می شوند؟

بنابراین ساختار این مقاله بدین شرح است که در ادامه، مروری بر ادبیات موجود در مورد فین تک و بانکداری، چارچوب نظری و پیشینه پژوهش ارائه می شود؛ پس از آن روش شناسی پژوهش تبیین می گردد و در بخش بعدی، نتایج مطالعات اسنادی و یافته های تحلیلی ارائه می شوند، سپس یافته های کلیدی مورد بحث و نتیجه گیری قرار می گیرند و در پایان پیشنهادهایی برای پژوهش های آینده ارائه می گردد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- تاریخچه فین تک

۲-۱-۱- فین تک ۱.۰

تاریخچه فین تک به قرن نوزدهم و حتی قبل از آن برمی گردد. در سال ۱۸۶۰، دستگاهی به نام پنتل گراف^۱ برای تأیید امضاها توسط بانک ها توسعه داده شد. مورخان سال ۱۸۶۶ را به عنوان اولین ردپای معتبر فین تک می پذیرند. در این سال، کابل های فراتلانتیک راه اندازی شدند که منجر به دوره ای از ایجاد زیرساخت های شبکه و ارتباطات در سراسر جهان شد. راه اندازی انتقال وجه الکترونیکی از طریق تلگراف و کد موریس در سال ۱۹۱۸ توسط سیستم پرداخت فد وایر^۲ منجر به اولین گام کوچک در دیجیتالی شدن پول شد. دو جنگ جهانی نیز شاهد ظهور مجموعه ای جدید از کدنویسان و رمزگشایان عمدتاً برای اهداف نظامی بودند (هرچند این امر ایده کدنویسی و توسعه دیجیتال آینده را پایه گذاری کرد). انتشار کتاب «پیامدهای اقتصادی صلح» در سال

^۱ PENTELEGRAPH

^۲ Fedwire

۱۹۱۹ به عنوان اولین اندیشه در مورد آینده‌ای که توسط فین‌تک هدایت می‌شود، تلقی می‌شود. به‌طور کلی، مورخان فین‌تک یک رویداد مهم و متحول‌کننده‌ی فین‌تک ۱۰۰ را از قلم می‌اندازند و آن کارت داینر در سال ۱۹۵۰ است. این اولین تلاش صادقانه برای بدون پول نقد کردن پرداخت‌ها بود و در ابتدا محدود به پرداخت‌های رستوران‌ها بود. پس از آن، کارت اعتباری توسط امریکن اکسپرس در سال ۱۹۵۸ معرفی شد. با معرفی داده‌های سهام مبتنی بر صفحه نمایش توسط کواترون در سال ۱۹۶۰، بازار مالی گام بزرگی برداشت.

۲-۱-۲- فین‌تک ۲۰۰

با معرفی دستگاه خودپرداز توسط بارکلیز در سال ۱۹۶۷ آغاز شد. درست یک سال قبل از آن، در سال ۱۹۶۶، تلکس جایگزین تلگراف برای انتقال اطلاعات در سراسر جهان شده بود؛ بنابراین، نویدبخش دورانی از تراکشن‌ها و ارتباطات مالی متصل بود. رشد اصلی فین‌تک در سال ۱۹۷۱ با راه‌اندازی نزدک به عنوان اولین بازار سهام الکترونیکی رخ داد. این بازار نحوه انجام مناقصه را تغییر داد و فرآیند عرضه اولیه سهام (IPO) را به طور قابل توجهی مدرن کرد. این به عنوان یکی از مهمترین توسعه‌های فین‌تک در تمام دوران در نظر گرفته می‌شود. پس از آن، سوئیفت در سال ۱۹۷۳، یکی دیگر از استانداردهای خدمات انقلابی، معرفی شد. دهه ۸۰ شاهد توسعه معاملات الکترونیکی و سیستم‌های بانکداری آنلاین بود. تریدپلاس (تجارت الکترونیکی) برای اولین بار تجارت الکترونیکی را در سال ۱۹۸۲ معرفی کرد. سال ۱۹۸۳ سالی بود که تلفن‌های همراه برای اولین بار عرضه شدند. توسعه سیستم‌های محاسباتی پیچیده به راه‌اندازی فرآیندها و محصولات جدیدتر و پویاتر کمک کرد. یکی از پیشرفت‌های بزرگ، تکامل تجارت الکترونیک در اواسط دهه ۹۰ میلادی بود که انکا به امور مالی دیجیتال را بسیار مهم‌تر کرد. در سال ۱۹۹۸، پی‌پال، پیشگام پرداخت‌های بدون پول نقد در سال‌های آینده، راه‌اندازی شد. حساب سال ۲۰۰۰ ترکیب و سال‌های پس از آن شاهد توسعه سریع فناوری در بخش‌های مالی بودیم که عمده‌تاً توسط بانک‌های سنتی به عنوان یک تابع پشتیبانی برای کانال‌های اصلی خود به کار گرفته شد. بحران مالی ۲۰۰۸ منجر به تغییر اساسی در چشم‌انداز بخش فین‌تک شد و نیاز به نوآوری منجر به رونق واقعی شد که در سال‌های آینده آشکار شد.

۲-۱-۳- فین‌تک ۳۰۰

بحران ۲۰۰۸ منجر به الزامات زیر در میان سایر الزامات شد:

- اصلاحات پس از بحران، الزامات نظارتی سختگیرانه‌تری را برای بانک‌های سنتی ایجاد می‌کرد و بازار جدیدی را برای بازیگران کوچک‌تر گشود. بی‌اعتمادی مردم به مؤسسات مالی بزرگ، این امر را بیشتر تقویت کرد؛
- تمرکز کلی صنعت بر کاهش هزینه‌های عملیاتی با استفاده از فناوری بود.

این الزامات و تحولات منجر به دوره جدیدی از خدمات مالی و فین‌تک به شکلی که امروزه می‌شناسیم، شد. دو رویداد مهم، توسعه بیت‌کوین در سال ۲۰۰۹ به عنوان اولین ارز دیجیتال و سیستم‌های پرداخت هم‌تا به هم‌تا در سال ۲۰۱۱ بود. از آن زمان، جهان غرب شاهد تحولات جدید و صدها یونیکورن جدید بوده است. رگ‌تک، وام‌دهی دیجیتال، بیمه‌تک، کیف پول^۱ و بسیاری از بخش‌های دیگر روزانه شاهد رشد و نوآوری هستند.

^۱ RegTech, Digital Lending, InsurTech, Wallets

۲-۱-۴-۴-۵-۳-۵

از سال ۲۰۱۴ به بعد، شاهد افزایش غیرخطی دو کشور پرجمعیت در فین تک بودیم؛ یعنی چین و هند. این دو کشور که فاقد زنجیره‌های بزرگ زیرساخت‌های بانکی فیزیکی پیچیده هستند، رشد بسیار سریعی را در بخش فین تک تجربه کرده‌اند. این رشد به همراه توسعه‌های فین تک در آفریقا به عنوان موتور رشد سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸ در نظر گرفته می‌شود. این رشد توسط توسعه‌های نرم افزارهای به عنوان خدمت^۱ مانند نرم افزارهای مالی توسط شرکت‌های فناوری اطلاعات هند، سرویس مالی نوآورانه تلفن همراه ام-پسا^۲ در آفریقا، بانک‌های پرداخت در هند و سکوی پرداخت علی‌پی^۳ در چین هدایت می‌شود (Zeidy, 2022).

۲-۲-۲-۲-۲-۲

فناوری‌های جدید در سراسر جهان در حال ظهور و تغییر هستند. فین تک، که مخفف فناوری مالی^۴ است، به صورت جهانی در حال شکوفایی بوده و به طور گسترده به استفاده از فناوری‌های جدید و نوآورانه برای تولید محصولات، ارائه خدمات و سرویس‌های کارآمدتر و فراگیرتر در صنعت مالی اشاره دارد. در صنعت بانکداری، فین تک طیف گسترده‌ای از ابزارها و سیستم‌ها را در بر می‌گیرد - از امتیازدهی اعتباری مبتنی بر هوش مصنوعی و مشاوره رباتیک گرفته تا پرداخت‌های مبتنی بر بلاکچین، پلتفرم‌های بانکداری موبایلی و توکن‌های غیرقابل تعویض. این فناوری‌ها نه تنها ارائه خدمات سنتی را متحول می‌کنند، بلکه عملیات‌های پشتیبانی، شیوه‌های مدیریت ریسک و تعاملات با مشتری را نیز تغییر می‌دهند. رشد تأمین مالی سهام فین تک در سطح جهانی، این تحول را منعکس می‌کند، به طوری که سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر نقش کلیدی در تقویت نوآوری و توسعه استارت‌آپ‌ها در این بخش ایفا می‌کنند. مطالعات نشان داده اند که عواملی مانند توسعه اقتصادی، محیط‌های نظارتی، زیرساخت‌های فناوری ارتباطات و جهانی شدن به طور قابل توجهی بر جریان‌ها و معاملات تأمین مالی سهام فین تک در سراسر جهان تأثیرگذار بوده اند؛ با این حال، فین تک را نباید به عنوان یک پدیده یکپارچه درک کرد. تأثیر آن به بهترین وجه از طریق حوزه‌های خاص خدمات بانکی، مانند پرداخت‌ها، وام‌دهی، مشاوره سرمایه‌گذاری، سپرده‌ها، انطباق و مدیریت ارتباط با مشتری ارزیابی می‌شود. هر حوزه به طور متفاوتی با نوآوری‌های فین تک تعامل دارد و به نوبه خود، بر ابعاد متمایزی از عملکرد بانک تأثیر می‌گذارد.

۲-۳-۳-۳-۳-۳

عملکرد شرکت به عنوان یک ساختار چندبعدی مفهوم‌سازی می‌شود. در حوزه بانکداری، عملکرد اغلب به عنوان توانایی یک بانک برای دستیابی به رشد پایدار، سودآوری و موقعیت رقابتی در بازار مالی تعریف می‌شود. عملکرد بانک در عصر دیجیتال مبتنی بر رویکردی جامع برای درک چگونگی تأثیر فین تک بر جنبه‌های مختلف عملیات بانکی مورد بررسی قرار می‌گیرد. براساس این رویکرد، عملکرد را می‌توان به چهار بعد حیاتی تقسیم کرد. با گنجاندن این چهار بعد، چارچوبی جامع‌تر و یکپارچه‌تر برای ارزیابی عملکرد بانک در زمینه فین تک ارائه می‌شود که نه تنها بر نتایج مالی تمرکز دارد، بلکه رضایت مشتری، کارایی داخلی و مشارکت کارکنان را نیز در نظر می‌گیرد. این دیدگاه جامع به ویژه در چشم‌انداز بانکداری مدرن، جایی که تحول دیجیتال نقش مهمی در تغییر شکل معیارهای عملکرد ملموس و ناملموس ایفا می‌کند، اهمیت دارد.

¹ Software as a Service: SaaS2² M-Pesa³ Alipay⁴ Financial Technology (Fintech)

۱) اثربخشی عملیاتی: برای بانک‌ها، این شامل کارایی ارائه خدمات، از جمله سرعت پردازش تراکنش، بهره‌وری هزینه (به عنوان مثال، از طریق اتوماسیون) و سازگاری با شرایط متغیر بازار می‌شود. با نوآوری‌های فین‌تک مانند بلاکچین، هوش مصنوعی و یادگیری ماشینی، بانک‌ها می‌توانند زمان خود را برای بازاریابی محصولات جدید بهبود بخشند، انعطاف‌پذیری عملیاتی خود را افزایش دهند و نسبت هزینه به درآمد را کاهش دهند.

۲) عملکرد متمرکز بر مشتری: در بانکداری، عملکرد مشتری را می‌توان با رضایت مشتری، نرخ حفظ مشتری و کیفیت خدمات سنجید. برنامه‌های فین‌تک - مانند برنامه‌های بانکداری همراه، مشاوران رباتیک و محصولات مالی شخصی‌سازی شده - می‌توانند با ارائه خدمات شخصی‌سازی شده‌تر و در دسترس‌تر، تجربه مشتری را به طور قابل توجهی بهبود بخشند و در نهایت وفاداری و رضایت مشتری را افزایش دهند.

۳) عملکرد منابع انسانی: درست مانند شرکت‌ها، توانایی عملکرد یک بانک نیز به رضایت و تعامل کارکنان آن بستگی دارد. این شامل رضایت کارکنان، برنامه‌های آموزشی و بهره‌وری کارکنان می‌شود، به ویژه اینکه ابزارهای فین‌تک ممکن است وظایف روتین را خودکار کنند و کارکنان را قادر سازند تا بر فعالیت‌های با ارزش بالاتر تمرکز کنند. علاوه بر این، توسعه و اجرای آموزش مهارت‌های دیجیتال برای کارکنان در مواجهه با پیشرفت‌های فناوری می‌تواند منجر به بهبود روحیه کارکنان و نرخ حفظ مشتری بالاتر شود.

۴) عملکرد مالی: در نهایت، عملکرد مالی همچنان یک جنبه حیاتی در ارزیابی موفقیت یک بانک است. این شامل معیارهای سنتی مانند رشد درآمد، حاشیه سود، بازده سرمایه‌گذاری (ROI) و موقعیت بازار می‌شود. با ظهور فین‌تک، بانک‌ها می‌توانند از طریق صرفه‌جویی در هزینه‌ها، گسترش جریان‌های درآمدی از خدمات دیجیتال و کاهش ریسک‌های عملیاتی از طریق تجزیه و تحلیل داده‌های قوی‌تر و سیستم‌های تشخیص تقلب، به سودآوری بالاتری دست یابند (Xu et al., 2025).

۲-۴- نظریه‌ها درباره ارتباط فین‌تک و عملکرد بانک

تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک را می‌توان از طریق چندین چارچوب نظری کلیدی تجزیه و تحلیل کرد. به عنوان نمونه، نظریه نوآوری تحول‌آفرین کریستنسن (۲۰۱۳) پویایی رقابتی بین شرکت‌های فین‌تک و بانک‌های سنتی را برجسته می‌کند و تأکید می‌کند که چگونه مدل‌های بانکداری دیجیتال، پرداخت‌های موبایلی و پلتفرم‌های وام‌دهی نظیر به نظیر، با ارائه خدمات مالی ارزان‌تر، سریع‌تر و در دسترس‌تر، مؤسسات مالی فعلی را به چالش می‌کشند. راه‌حل‌های فین‌تک، مانند پلتفرم‌های وام‌دهی دیجیتال و تأمین مالی مبتنی بر بلاکچین، با کاهش وابستگی به کانال‌های بانکی سنتی، تأمین مالی SME ها را متحول کرده‌اند. در عین حال، نظریه واسطه‌گری مالی دیاموند (۱۹۸۴) بینشی در مورد چگونگی تغییر نقش بانک‌ها به عنوان واسطه‌های مالی توسط فین‌تک، تأثیرگذاری بر رفتارهای وام‌دهی، کانال‌های سرمایه‌گذاری و کارایی تراکنش‌ها ارائه می‌دهد. ظهور مکانیسم‌های تأمین مالی جایگزین، مانند پلتفرم‌های وام‌دهی دیجیتال و امور مالی غیرمتمرکز (DeFi)، عملکردهای بانکداری سنتی را تغییر داده و باعث ایجاد واکنش‌های رقابتی و همکاری‌های استراتژیک بین بانک‌ها و شرکت‌های فین‌تک شده است. در حالی که تحول دیجیتال به طور گسترده به عنوان محرک کارایی عملیاتی و نوآوری در بانکداری در نظر گرفته می‌شود، تأثیر آن بر عملکرد شرکت می‌تواند پیچیده و گاهی اوقات غیرمنطقی باشد. در نهایت، نظریه آربیتراژ نظارتی لامپکین (۲۰۱۰) توضیح می‌دهد که چگونه شرکت‌های فین‌تک از تغییرات در محیط‌های نظارتی جهانی بهره‌برداری می‌کنند و آنها را قادر می‌سازد تا در حوزه‌های قضایی با نظارت مالی آسان‌تر، آزادانه‌تر نوآوری کنند، در حالی که در بازارهای بسیار تنظیم‌شده با انطباق سختگیرانه‌تری روبرو هستند. این تفاوت‌ها در رویکردهای نظارتی، نابرابری‌های منطقه‌ای در پذیرش فین‌تک ایجاد می‌کند و بر ثبات مالی، حمایت از مصرف‌کننده و رقابت بازار تأثیر می‌گذارد. ادغام فزاینده فین‌تک در عملیات بانکی، نگرانی‌هایی را در مورد ساختارهای حاکمیتی، به ویژه در مورد شفافیت و الزامات افشا، ایجاد کرده است. به طور کلی، این نظریه‌ها در کنار هم، چارچوبی

چندبعدی برای درک چگونگی شکل‌گیری صنعت بانکداری توسط تکامل فین‌تک ارائه می‌دهند و نیاز به چارچوب‌های نظارتی تطبیقی و پاسخ‌های استراتژیک از سوی مؤسسات مالی سنتی را تقویت می‌کنند (Xu et al., 2025).

۲-۵- پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر، پژوهش‌های بسیاری به بررسی نقش فین‌تک در تحول صنعت بانکداری پرداخته است. تعدادی از بررسی‌های مهم، بینش‌های ارزشمندی را در مورد این حوزه به سرعت در حال تحول ارائه داده‌اند. به عنوان نمونه، میلیان و همکاران (۲۰۱۹)، ۱۷۹ نشریه از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۸ را بررسی کردند و تحقیقات را در بخش‌هایی مانند خدمات مالی، نوآوری، خدمات عملیاتی و فناوری مالی دسته‌بندی کردند. مطالعه آنها بر اهمیت حیاتی بررسی تأثیرات تحول دیجیتال بر واسطه‌های مالی تأکید کرد اما این مطالعه به شدت به معیارهای کمی مانند تعداد استنادها متکی بود که تکامل کیفی نوآوری‌های فین‌تک را نادیده می‌گرفت. لیو و همکاران (۲۰۲۰) با استفاده از پایگاه داده مجموعه اصلی وب آو ساینس (WoS)، با بررسی سیستماتیک متون منتشر شده در مورد مدل‌های کسب‌وکار فین‌تک در حوزه‌های اقتصاد، امور مالی و مدیریت با پیروی از روش‌شناسی مطرح‌شده توسط بادگن و بررتون (۲۰۰۶)، توصیه کردند که تحقیقات آینده باید تأثیر تأمین مالی جمعی بر سیستم بانکی و پویایی رقابتی بین پلتفرم‌های تأمین مالی جمعی را بررسی کنند. با این حال، فقدان ارزیابی عمیق از سوگیری‌های روش‌شناختی در مطالعات موجود در بررسی آنها، توانایی مطالعه را برای تعمیم یافته‌ها در مناطق مختلف محدود می‌نمود. لی و شو (۲۰۲۲) یک تحلیل جامع از انتشارات مربوط به نوآوری مالی انجام دادند و سه اوج در فعالیت انتشار را در سال‌های ۲۰۰۹، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ شناسایی کردند. یافته‌های آنها نشان‌دهنده همبستگی قوی بین نوآوری مالی، بانکداری و بحران‌های مالی است که ضرورت بررسی تأثیر نوآوری مالی در صنعت بانکداری را برجسته می‌کند. به همین ترتیب، جوشی (۲۰۲۳) تحلیلی با تمرکز بر نوآوری فین‌تک انجام داد و نشریات منتشر شده از ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ را بررسی کرد و به این نتیجه رسید که چالش کلیدی برای تحقیقات آینده، درک تأثیر نوآوری‌های فین‌تک متحول‌کننده بر بخش بانکی است. نقطه ضعف این دو مطالعه این بود که بررسی آنها یک دوره کوتاه را پوشش می‌داد و زمینه تاریخی وسیع‌تری را که می‌تواند بینش‌هایی در مورد تکامل فین‌تک در دهه گذشته ارائه دهد، حذف می‌نمود.

با افزایش حجم ادبیات در مورد فین‌تک، مطالعات متعددی با هدف روشن کردن رابطه بین فین‌تک و بخش بانکی انجام شده است. ژو و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک مقالات منتشره بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ژوئیه ۲۰۲۴ در پایگاه وب آو ساینس را بررسی نمود. افزیمیوس و مارکوس (۲۰۲۴) به بررسی تأثیر فین‌تک بر صنعت بانکداری و خدمات مالی پرداختند و بیان کردند که مؤسسات مالی، مستقل از مدل کسب‌وکار، باید از نظر دیجیتالی دوسوتوان شوند، تجربیات مشتری متناسب و پویا ارائه دهند، از شمول مالی پشتیبانی کنند و در عین حال از داده‌ها استفاده کرده و مطابق با قوانین عمل کنند و یک دستور کار زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) را ترویج دهند. تاکور (۲۰۲۰) مروری بر تعامل بین فین‌تک و بانکداری، با تأکید ویژه بر وام‌دهی همتا به همتا، ارزش‌های دیجیتال و قراردادهای هوشمند انجام داد. تاکور از طریق تحلیل محتوا به این نتیجه پی برد که اگرچه برنامه‌های فین‌تک احتمالاً سهم قابل توجهی از بازار را از بانک‌های سنتی به دست خواهند آورد، اما بعید است که بتوانند به طور کامل جایگزین آنها شوند. با این حال، تمرکز بر بخش‌های خاص فین‌تک مانند وام‌دهی همتا به همتا و ارزش‌های دیجیتال، سایر حوزه‌های متحول‌کننده مانند بانکداری باز یا رگ‌تک را که به سرعت در حال تغییر پویایی صنعت بانکداری هستند، نادیده می‌گیرد. السید (۲۰۲۳) مروری نظری بر مقالات کلیدی در حوزه فین‌تک و بانکداری ارائه داد و تأثیر شرکت‌های فین‌تک بر صنعت بانکداری را بررسی کرد و یک دستور کار تحقیقاتی آینده را پیشنهاد داد.

این مطالعه بر اهمیت تحلیل چگونگی تأثیر رقابت بین شرکت‌های فین‌تک و بانک‌های سنتی بر ثبات سیستم مالی تأکید می‌کند. کوماری و چیترا دوی (۲۰۲۲) در پژوهش خود با بیان اینکه ترکیب فناوری مالی (فین‌تک) و بلاکچین، عمداً در حال تغییر خدمات بانکداری دیجیتال هستند، پس از بررسی‌ها به این نتیجه رسیدند که فین‌تک و بلاکچین تأثیر زیادی بر روندهای دیجیتالی شدن دارند.

زیدی (۲۰۲۲) در گزارشی با عنوان نقش فناوری مالیدر تغییر صنعت مالی و افزایش کارایی در اقتصاد به این جمع بندی رسیدند که ظهور فناوری‌های پیشرفته همراه با تقاضای مشتری برای تجربه بانکی ایمن و کاربرپسندتر، بانک‌ها و خدمات مالی را به پذیرش آسان فین‌تک سوق داده است. لذا شرکت‌های فین‌تک با ارائه محصولات و خدمات نوآورانه که به نیازهای کاربران برای اعتماد، سرعت، هزینه کم و امنیت پاسخ می‌دهند، پتانسیل تغییر قابل توجه چشم‌انداز بخش مالی را دارند. با این حال، مقامات نظارتی باید به دقت بین کارایی و ثبات تعادل برقرار کنند. آنها باید مطمئن شوند که خطرات مربوط به ثبات و یکپارچگی مالی، که ناشی از حملات سایبری، پولشویی و تأمین مالی تروریسم است، می‌تواند به طور مؤثر و بدون سرکوب نوآوری مدیریت شود. قوانین و استانداردها باید برای اطمینان از یکپارچگی داده‌ها، رویه‌های سیستم‌ها و پلتفرم‌ها تدوین شوند. بنابراین، همکاری بین‌المللی برای اطمینان از ایجاد چارچوب‌های نظارتی مؤثر برای رسیدگی به چالش‌های ناشی از فین‌تک ضروری است. الیا و همکاران (۲۰۲۲) ۳۷۷ مقاله فهرست‌شده در اسکوپوس از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ را با استفاده از عبارات جستجوی "فین‌تک" و "بانک" بررسی کردند. تحلیل آنها شش بُعد از تأثیر فین‌تک بر بانک‌ها را شناسایی کرد: صنعت، مدل کسب‌وکار، جامعه، مشتری، فرآیند وام‌دهی برای شرکت‌های کوچک و متوسط و سطح نوآوری در خدمات مالی. این بررسی به دلیل تمرکز محدود بر دیدگاه‌های نظری محدود شده است و اهمیت مطالعات تجربی که بینش‌های ملموسی در مورد چگونگی تغییر شکل رویه‌های بانکی در عمل توسط کاربردهای فین‌تک ارائه می‌دهند را نادیده می‌گیرد. در مطالعه‌ای دیگر، چن و پنگ (۲۰۲۰) با استفاده از کلمات کلیدی "نوآوری مالی" و "بانک" یک بررسی سیستماتیک از ادبیات انجام دادند و نتایج متفاوتی در مورد رابطه بین نوآوری مالی و عملکرد بانک یافتند. آنها همچنین از اخبار فین‌تک مربوط به بانک‌ها، هزینه‌های تحقیق و توسعه و ثبت اختراعات مالی به عنوان نماینده نوآوری مالی برای آزمایش این رابطه با استفاده از یک مدل رگرسیون پنلی استفاده کردند.

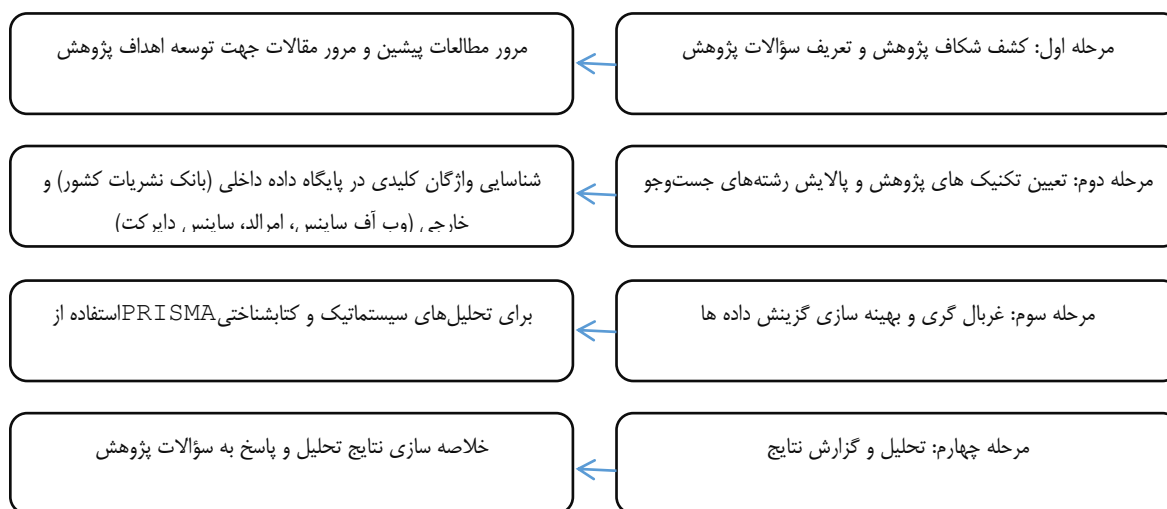
در بخش پیشینه داخلی پژوهش نیز چندین مقاله در رابطه با تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نصوحیان و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر توسعه فین‌تک بر خلق نقدینگی بانک‌ها» پی بردند که توسعه فناوری مالی اثر منفی و معنی‌داری بر هر دو شاخص خلق نقدینگی بانک‌ها دارد؛ به این معنا که افزایش سطح توسعه فین‌تک موجب کاهش توان بانک‌ها در خلق نقدینگی می‌شود. امینی‌پور و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «تحلیل تأثیر فین‌تک بانکی بر میزان ریسک بانک‌های منتخب پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران» پی بردند که در حالت مدل بدون وقفه متغیر نوآوری فین‌تک با بهبود عملکرد عملیاتی و نیز متغیر درآمدهای عملیاتی، سهم هر بانک پذیرنده از کل مبلغ تراکنش‌های هر یک از ابزارهای پذیرش موبایلی بر شاخص مدیریت ریسک بانک‌های منتخب اثر معناداری دارد. روحانی‌راد (۲۰۲۳) در پژوهش خود بر اهمیت پذیرش فین‌تک، تأمین مالی سبز و نوآوری در دستیابی به عملکرد پایدار و همچنین نیاز فوری به گنجاندن فناوری‌های جدید، طرح‌های سبز و تأمین مالی در استراتژی‌های بانکی برای کمک به دستیابی به پایداری کشور تأکید کرد. صراف و رحیمی (۲۰۲۳) در پژوهش خود بیان کردند که فین‌تک در حوزه مالی شفافیت ایجاد کرده و ریسک‌ها را کاهش می‌دهند؛ موجب بهبود دسترسی مشتریان به خدمات مالی شده و سرعت را افزایش می‌دهد. فین‌تک طراحی شده است که با چابکی بیشتر، خدمت‌دهی به بخش‌های مختلف و خدمات بهتر و سریع‌تر؛ تهدیدی برای خدمات سنتی باشد و در نهایت این خدمات را به

چالش بکشد. احمدیان و بختیار (۲۰۲۳) در پژوهش خود پی بردند که بین فین تک‌ها و عملکرد بانک‌ها رابطه معنادار هست، به‌طوری‌که در بلندمدت هر دو فین تک رقیب و غیررقیب اثر منفی بر سودآوری بانک‌ها دارد؛ اما، در کوتاه‌مدت فین تک‌های غیررقیب رابطه مثبت و فین تک‌های رقیب، به‌جز کرافاندینگ‌ها و لندتک‌ها، با سودآوری بانک‌ها رابطه منفی دارد. پاینده و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «همکاری بانک و فین تک: مروری نظام‌مند بر ادبیات علمی» بیان کرد که صنعت بانکداری جهانی، متأثر از فناوری‌های جدید و تغییر در رفتار مشتریان، ناگزیر از تحولات اساسی در طول تاریخ خود شده است. هم‌زمان که بانک‌ها مشغول تحولات و چالش نوآوری در فرایندهای خود هستند، شرکت‌های فین تک با بهره‌مندی از قابلیت‌های دیجیتال، خدمات نوآورانه و مشتری‌مدارانه عرضه می‌کنند. در دنیای کسب‌وکار، همکاری میان این دو نهاد، به شکل‌های گوناگونی انجام شده است. این موضوع، توجهات جامعه دانشگاهی را نیز به خود جلب کرده و مقالات و کتبی در این زمینه نگارش شده است. لذا آنها از روش مرور نظام‌مند بر ادبیات برای بررسی سیر تطور، چالش‌ها، پیشران‌ها، منافع، موانع و انواع همکاری بانک و فین تک در مقالات علمی پرداختند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که هزینه‌های بالای تحقیق و توسعه و تعداد فزاینده‌ای از اخبار مرتبط با فین تک با کاهش بهره‌وری مرتبط هستند.

همانطور که مشاهده می‌شود علیرغم پیشرفت، هنوز شکاف‌های متعددی در درک تأثیر کامل فین تک بر عملکرد بانک‌ها و اکوسیستم مالی گسترده‌تر وجود دارد و این مقاله به دنبال تکمیل بیشتر ادبیات موجود با ارائه تحلیلی دقیق از چگونگی تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها از جنبه‌های مختلف است و از این طریق به شکاف مهمی در درک فعلی از این موضوع می‌پردازد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه با هدف بررسی تأثیر فین تک بر عملکرد بانک و طرح پنج سؤال پژوهشی انجام شده است. برای پرداختن به سؤالات پژوهشی، مطالعه حاضر از یک روش‌شناسی مرور سیستماتیک متون استفاده می‌کند که برای ارائه یافته‌های فرآیند بررسی قابل مشاهده، عینی و تکرارپذیر طراحی شده است. رویکرد روش‌شناختی به کار رفته در این مطالعه در شکل ۱ نشان داده شده است.

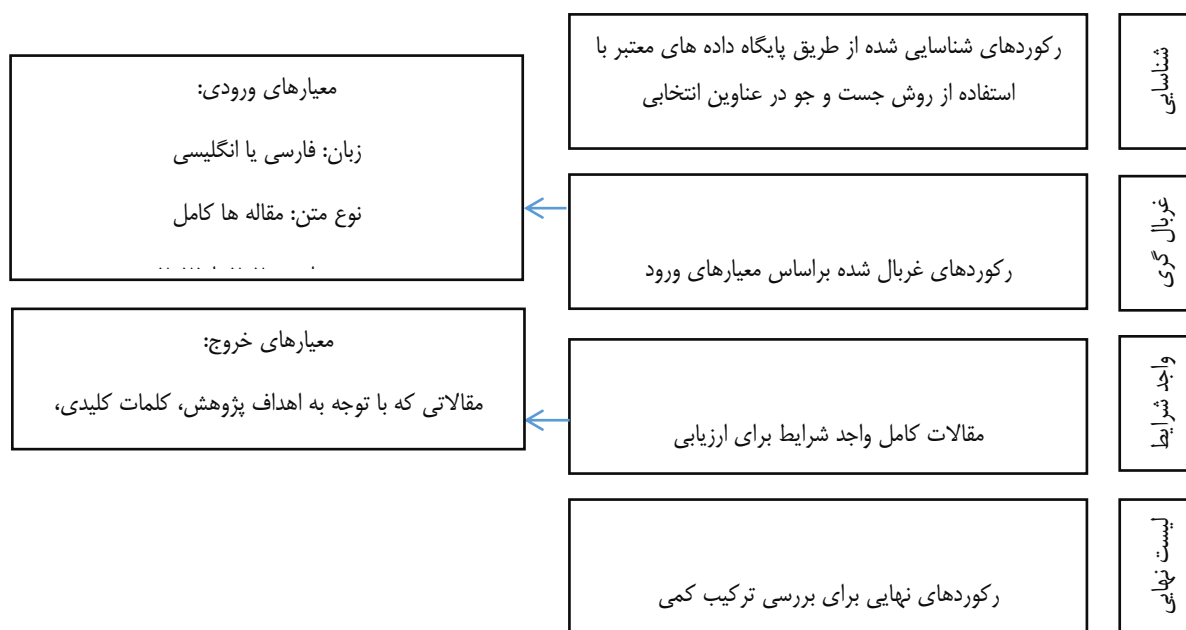
شکل ۱: رویکرد روش‌شناختی پژوهش

طبق شکل ۱، در مرحله اول به بررسی متون قبلی و مقالات پرداخته می‌شود تا شکاف تحقیقاتی کشف گردیده و سؤالات تحقیقاتی مطرح گردد. بدین ترتیب که مقالاتی با مضامین «تعامل بین فین تک و بانکداری»، «نوآوری مالی و عملکرد بانکی»، «نقش فین تک در صنعت بانکداری»، «تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها»، «تأثیر شرکت‌های فین تک بر صنعت بانکداری»،

«توسعه بانکداری دیجیتال»، «تأثیر فین تک بر سودآوری بانکی» و «تلاقی بانکداری، فناوری‌های دیجیتال و پایداری»، «تأثیر پذیرش فناوری مالی بر عملکرد پایدار بانک‌ها»، «فین تک و عملکرد شبکه بانکی» و «تأثیر فین تک بانکی» مورد مرور و بازبینی قرار گرفت.

در مرحله دوم، با استفاده از یک لیست کلمات کلیدی قابل اعتمادتر و جامع‌تر، ما رشته جست‌وجو را بر اساس مفهوم‌سازی موضوع و مقالات مروری سیستماتیک قبلی ساختیم. این امر خطر از دست رفتن مطالعات مرتبط را کاهش می‌دهد و پوشش و دقت فرآیند بازیابی متون را افزایش می‌دهد. در نتیجه، رشته تحقیق و روش‌شناسی جستجوی ما، رویکردی قوی‌تر، جامع‌تر و از نظر روش‌شناختی صحیح‌تر برای تجزیه و تحلیل دقیق تأثیر فین تک بر عملکرد بانک ارائه می‌دهد. کلمات کلیدی مورد جست و جو در مقالات مورد بررسی عبارت بودند از: «عملکرد مالی بانک»، «عملکرد موسسه مالی»، «فین تک یا فناوری مالی»، «تامین مالی دیجیتال»، «تامین مالی اینترنتی»، «تامین مالی آنلاین»، «تامین مالی موبایلی»، «تامین مالی الکترونیکی»، «رگ‌تک»، «ولت‌تک»، «اینشورتک»، «شمول مالی»، «ارز دیجیتال»، «بلاکچین»، «وام‌دهی هم‌تا به هم‌تا»، «وام‌دهی نظیر به نظیر»، «بانک سایه».

در مرحله سوم روش‌شناسی، چارچوب چهار مرحله‌ای «موارد گزارش‌دهی ترجیحی برای بررسی‌های سیستماتیک و متاآنالیزها» (PRISMA) برای انجام یک مرور سیستماتیک متون اتخاذ گردید که در شکل ۲ قابل مشاهده است.

شکل ۲: نمودار جریان PRISMA برای روند انتخاب مقالات نهایی و مرتبط

PRISMA مزایای متمایزی در تضمین شفافیت، تکرارپذیری و دقت روش‌شناختی ارائه می‌دهد. برخلاف مرورهای روایی که اغلب فاقد رویه‌های استاندارد هستند، یا مرورهای دامنه‌دار که ماهیت اکتشافی تری دارند، PRISMA یک پروتکل ساختاریافته و مبتنی بر شواهد برای شناسایی، غربالگری و انتخاب سیستماتیک مطالعات همسو با اهداف تحقیقاتی تعریف‌شده ارائه می‌دهد. فرآیند PRISMA شامل چهار مرحله حیاتی است: شناسایی، جایی که مطالعات مرتبط از طریق پایگاه‌های داده و معیارهای جستجو قرار می‌گیرند؛ غربالگری، شامل اعمال معیارهای ورود و خروج برای فیلتر کردن مطالعات؛ واجد شرایط بودن، که طی آن

¹ Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)

مقالات متن کامل برای همسو بودن با تحقیقات بررسی می‌شوند؛ و شمول، که در آن مطالعاتی که معیارهای نهایی را برآورده می‌کنند، برای تجزیه و تحلیل اندازه‌گیری می‌شوند. این چارچوب، درجه بالایی از استحکام روش‌شناختی را تضمین می‌کند و به تولید نتایج بررسی کابلی و قابل اعتماد کمک می‌کند. ما PRISMA را به طور خاص انتخاب کردیم زیرا هدف صرفاً ترسیم ادبیات موجود نیست، بلکه ترکیب یافته‌های مرتبط با سوالات تحقیق تعریف شده به شیوه‌ای قابل فهم و حسابرسی است. تأکید این چارچوب بر گزارش‌دهی اصلی و مستندات دقیق، قابلیت اطمینان فرآیند بررسی ما را تقویت می‌کند و به محققان آینده اجازه می‌دهد تا یافته‌ها را تکرار یا تاریخ‌گذاری کنند. با توجه به حجم و تنوع رو به رشد تحقیقات مرتبط با فین‌تک، روش‌شناسی ساختاریافته PRISMA هم وسعت و هم عمق را در ثبت مطالعات مرتبط تضمین می‌کند و آن را به ویژه برای اهداف بررسی ما مناسب می‌سازد.

۴- یافته‌ها

براس پاسخ به سؤال اول تحقیق، با استفاده رویکرد روش‌شناسی پژوهش ما به طور سیستماتیک مناسب‌ترین و جامع‌ترین لیست کلمات کلیدی را برای انتخاب مقالات مورد بررسی شناسایی کردیم. پس از آن، ما دستورالعمل‌های PRISMA را برای فیلتر کردن نتایج جستجو اعمال کردیم و در نهایت ۲۱۴ مقاله مرتبط با موضوع تحقیق خود یعنی تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک به دست آوردیم.

برای پرداختن به سوال دوم، ما همچنین سهم ۵۷۰ نویسنده از ۲۱۳ مقاله موجود در این بررسی را تجزیه و تحلیل کردیم. در میان این نویسندگان، ۲۰ نویسنده برتر بر اساس کل انتشارات، شاخص H، وابستگی‌های نهادی و کشورهای مبدأ شناسایی شدند. این نویسندگان درک ما از تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک را به طور قابل توجهی افزایش داده‌اند و نشان دهنده مشارکت‌کنندگان کلیدی در این حوزه رو به رشد هستند. نویسندگانی که بیشترین تعداد مقاله معتبر را در حوزه تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها داشتند، چنگ، مائویونگ از چین و بانا، حسنول از بریتانیا بودند که هر کدام چهار مقاله دارند. تحقیقات چنگ که بین سال‌های ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴ منتشر شده است، بر استفاده از روش‌های تجربی برای بررسی چگونگی تأثیر نوآوری‌های فین‌تک بر سیستم بانکی چین تمرکز دارد. کار او به بررسی کارایی عملیاتی، مدیریت ریسک و پذیرش مشتری در یک چشم‌انداز مالی با تغییرات سریع فناوری می‌پردازد. در مقابل، مقالات بانا که از سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۲ منتشر شده‌اند، تأثیر فین‌تک را بر بخش بانکداری اسلامی و کشورهای آسه‌آن بررسی می‌کنند. بررسی مقالات بانک نشریات کشور نشان داد که در ایران، نویسندگان به صورت متمرکز و تخصصی در حوزه تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها ورود نکرده‌اند با این حال روحانی‌راد از جمله پژوهشگرانی بود که در ایران طی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ حداقل ۴ مقاله در حوزه فین‌تک داشته است.

برای پاسخ به سوال سوم تحقیق، در این تحلیل، توزیع جغرافیایی و نهادی نشریات را بررسی می‌کنیم تا بفهمیم چگونه عوامل فرهنگی و جغرافیایی، پذیرش و تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک را شکل می‌دهند. ۲۰ کشور یا منطقه برتر با بیشترین تعداد نشریات را نشان می‌دهد و تفاوت‌های قابل توجه در علاقه دانشگاهی و پذیرش فین‌تک در مناطق مختلف را برجسته می‌کند. این تفاوت‌ها تحت تأثیر عوامل فرهنگی، نظارتی و مرتبط با بازار قرار دارند که نقش مهمی در تعیین چگونگی تحول فین‌تک در سیستم‌های بانکی ایفا می‌کنند. چین، بریتانیا، هند، مالزی، ایالات متحده آمریکا، ایتالیا، ویتنام، اوکراین، استرالیا، آلمان، اردن، آفریقای جنوبی، اسپانیا، تونس، اندونزی، عربستان، فرانسه و غنا. ایران نیز از جمله کشورهایی است که در دهه اخیر پژوهش‌های متعددی در حوزه فین‌تک و تأثیر آنها بر عملکرد بانکی و آینده صنعت بانکداری انجام داده است.

به منظور پرداختن به سوال چهارم تحقیق و داشتن دیدگاهی جامع از هدف تحقیق مطالعاتی که تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کنند، این مطالعه به انجام هم‌رخدادی، خوشه‌بندی و تحلیل محتوا پرداخته است. تحلیل هم‌رخدادی یک تکنیک کتاب‌سنجی پرکاربرد است که فراوانی و روابط بین اصطلاحات کلیدی در ادبیات دانشگاهی را بررسی می‌کند. این روش با نگاشت کلمات کلیدی نویسنده که اغلب در کنار هم ظاهر می‌شوند، به شناسایی مضامین اصلی تحقیق، روندهای نوظهور و

ساختار کلی یک حوزه مطالعاتی خاص کمک می‌کند. در این مورد، از تحلیل هم‌رخدادی برای بررسی تأثیر فین‌تک بر بانک‌ها استفاده شده است و موضوعات به هم پیوسته و نقاط کانونی را در گفتمان دانشگاهی آشکار می‌کند. چشم‌انداز تحقیق در مورد تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها، سه خوشه موضوعی مجزا را نشان می‌دهد که هر کدام نشان‌دهنده یک حوزه تمرکز کلیدی در ادبیات هستند. این خوشه‌ها در مجموع، وسعت توجه علمی به این موضوع را در بر می‌گیرند و چارچوبی برای درک چگونگی تأثیر فین‌تک بر عملیات و عملکرد بانکی ارائه می‌دهند. در زیر، تعریف واضح‌تری از هر خوشه، همراه با نمونه‌هایی از مطالعات کلیدی و سهم آنها ارائه می‌دهیم.

- خوشه ۱: معیارهای عملکرد بانک - خوشه ۱ بر ارزیابی تأثیر فین‌تک بر شاخص‌های قابل اندازه‌گیری عملکرد بانک، از جمله کارایی، سودآوری، پویایی بازار، رقابت، مدیریت ریسک و ارزیابی اعتبار متمرکز است. این خوشه یک رویکرد سنتی و کمی را اتخاذ می‌کند و بر تأثیرات مستقیم و قابل اندازه‌گیری فین‌تک بر سلامت مالی و اثربخشی عملیاتی بانک‌ها تأکید دارد. مطالعات در این خوشه اغلب از مدل‌های اقتصادسنجی، تحلیل رگرسیون و تکنیک‌های داده‌های پنل برای بررسی این روابط استفاده می‌کنند.

- خوشه ۲: تحول صنعت - خوشه ۲ بر تغییرات سیستمی و استراتژیک ناشی از فین‌تک در صنعت خدمات مالی تمرکز دارد. مضامین این خوشه شامل نوآوری، پذیرش فناوری، تکامل صنعت و ادغام راه‌حل‌های فین‌تک در مدل‌های بانکداری سنتی است. تحقیقات در اینجا بررسی می‌کند که چگونه بانک‌ها و مؤسسات مالی برای حفظ رقابت یا کسب مزیت رقابتی، نوآوری، شفافیت، جلوگیری از خلق نقدینگی، گردش سریع فعالیت‌ها، افزایش کارایی عملیاتی و برآورده کردن تقاضاهای در حال تحول بازار، با فناوری‌های تحول‌آفرین سازگار می‌شوند.

- خوشه ۳: دیدگاه مصرف‌کننده - خوشه ۳ بر جنبه‌های رفتاری و روانشناختی پذیرش فین‌تک، از جمله عواملی مانند پذیرش کاربر، ریسک ادراک‌شده، رفتار مصرف‌کننده، اعتماد و قصد پذیرش، تمرکز دارد. این خوشه بررسی می‌کند که چگونه نوآوری‌های فین‌تک توسط کاربران نهایی درک و استفاده می‌شوند و بر اهمیت اعتماد، امنیت و قابلیت استفاده در پیشبرد پذیرش تأکید می‌کند.

به طور خلاصه، تمرکز تحقیقاتی مقالات بررسی شده در مورد تأثیر فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها را می‌توان به سه جنبه کلی تقسیم کرد: شرکت‌های فین‌تک، بانک‌ها و مصرف‌کنندگان. این سه خوشه، اجزای اصلی اکوسیستم فین‌تک را نشان می‌دهند که هر کدام نقش حیاتی در شکل‌دهی به تحول مداوم صنعت مالی ایفا می‌کنند. ارتباط متقابل این خوشه‌ها، ماهیت چندوجهی موضوع را برجسته می‌کند، جایی که نوآوری فناوری، سازگاری نهادی و رفتار مصرف‌کننده به طور جمعی، تکامل عملکرد بانکی را در عصر فین‌تک هدایت می‌کنند.

خوشه ۱:

- عملکرد • ریسک
- اطلاعات • بازارها
- تأثیر • مالکیت • تنوع
- رشد • رقابت
- داده های بزرگ • اعتبار • دسترسی
- کارایی

خوشه ۳:

- رفتار • خدمات
- پذیرش کاربر • قصد و نیت
- ریسک ادراک شده • پذیرش
- اعتماد
- مدل • فناوری اطلاعات
- آنلاین

خوشه ۲:

- فین تک • نوآوری • فناوری • بانکداری
- بیت کوین • اینترنت • کیفیت • مدلها
- کاهش خلق نقدینگی • آینده • مدیریت • تحول

شکل ۳: هم‌رخدادی و شبکه خوشه‌ای

برای پاسخ به سوال ۵ و بررسی عمیق‌تر رابطه بین فین تک و عملکرد بانک، مقالات تجربی از مطالعات بررسی شده به ترتیب کل ارجاعات به صورت دستی جمع‌آوری گردید و یافته‌های تجربی در مورد تأثیر فین تک بر بانک‌ها متفاوت بود. پیش از نتایج بررسی‌های تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها باید لازم است که معیارهای عملکرد بانک‌ها تشریح گردید. رایج‌ترین معیارهای مورد استفاده برای ارزیابی عملکرد بانک شامل کارایی، شفافیت، خدمات بهتر و سریع‌تر، کاهش توان خلق نقدینگی، مزیت رقابتی، سودآوری، ثبات، ریسک‌پذیری، نقدینگی، رشد و کفایت سرمایه است. این شاخص‌ها دیدگاه جامعی از سلامت عملیاتی و مالی یک بانک ارائه می‌دهند. با این حال جنبه‌های اضافی عملکرد بانک، مانند رضایت مشتری، پذیرش فناوری، پایداری زیست‌محیطی و تأثیر اجتماعی نیز وجود دارد که می‌تواند دیدگاه جامع‌تری در مورد عملکرد بانک ارائه دهد. در رابطه با تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها نتایج بعضاً همسو یا ناهمسو بودند. به عنوان نمونه، برخی پژوهشگران بر این باور بودند که ظهور فین تک باعث افزایش کارایی بانک در چین شده است. برخی دیگر با استفاده از داده‌های جهانی به صورت تجربی رابطه منفی بین توسعه فین تک و سودآوری بانک را اثبات کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که فین تک ممکن است همیشه به سود بالاتر برای بانک‌ها منجر نشود. برخی دیگر به این نتیجه رسیدند که سرمایه‌گذاری در استارت‌آپ‌های فین تک می‌تواند قیمت سهام بانک‌های خرد را افزایش دهد. در عوض برخی دیگر، تأثیر مخرب فین تک بر نقدینگی بانک را شناسایی می‌کنند که می‌تواند با استفاده از معیارهایی مانند نسبت پوشش نقدینگی (LCR) یا نسبت تأمین مالی پایدار خالص (NSFR) اندازه‌گیری شود. پژوهشگران همچنین دریافتند که فین تک می‌تواند ثبات بانک را افزایش دهد و به علاوه فین تک می‌تواند با کاهش ریسک اعتباری به بانک‌ها سود برساند. در مقابل، پژوهشگران شواهدی ارائه دادند که فین تک ممکن است با جمع‌آوری داده‌های فین تک به روش‌های جایگزین، رفتارهای ریسک‌پذیری بانک‌ها را تشدید کند، و ریسک‌پذیری با استفاده از معیارهایی مانند نسبت وام به سپرده (LDR) یا نسبت اهرم مالی اندازه‌گیری می‌شود که نشان دهنده سطح ریسک‌پذیری یک بانک است. در پژوهشی دیگر نیز نتایج نشان داد که فین تک تأثیر زیادی بر روندهای دیجیتالی شدن، فرآیندهای نوسازی در بانکداری و خدمات مالی دارد. جدا از معیارهای عملکرد بانکی ذکر شده در بالا، پژوهشگران پی بردند که فین تک مانع رشد بانک نمی‌شود، بلکه در واقع ممکن است گسترش بانک را تسریع کند. همچنین پژوهش‌ها به این نتیجه رسیدند که افزایش سطح توسعه فین تک موجب کاهش توان بانک‌ها در خلق نقدینگی می‌شود؛ یا متغیر نوآوری فین تک با بهبود عملکرد عملیاتی بر متغیر درآمدهای عملیاتی و سهم هر بانک پذیرنده از کل مبلغ تراکنش‌های اثر معناداری دارد. به علاوه نتایج پژوهش‌های مورد بررسی نشان داد که توسعه فناوری

مالی در بانک به پایداری کشور کمک می‌کند. همچنین فین تک در حوزه مالی شفافیت ایجاد کرده و ریسک‌ها را کاهش می‌دهند؛ موجب بهبود دسترسی مشتریان به خدمات مالی شده و سرعت را افزایش می‌دهد. فین تک طراحی شده است که با چابکی بیش‌تر، خدمت‌دهی به بخش‌های مختلف و خدمات بهتر و سریع‌تر؛ تهدیدی برای خدمات سنتی باشد و در نهایت این خدمات را به چالش بکشد. در مجموع، برآیند پژوهش‌ها نشان می‌دهد مزایای فین تک از معایب آن بیشتر است.

۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

این مقاله، تأثیر فین تک بر عملکرد بانک‌ها را از طریق یک تحلیل جامع سیستماتیک مقالات منتشره در پایگاه‌های داخلی (بانک نشریات کشور) و خارجی (وب آف ساینس، امرالد و ساینس دایرکت) بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ منتشر شده است، بررسی کرده و به پاسخ ۵ سؤال کلیدی از جمله الگوهای تحقیقاتی فعلی، نویسندگان و منابع تأثیرگذار، تأثیرات جغرافیایی، خوشه‌های تحقیقاتی قابل توجه، جنبه‌های عملکرد بانکی تحت تأثیر فین تک و شکاف‌های تحقیقاتی پرداخت. بر اساس بررسی روندهای انتشار، افزایش قابل توجهی در انتشارات مربوط به تأثیر فین تک بر بانک‌ها، طی دهه اخیر مشاهده کردیم که نشان دهنده افزایش علاقه محققان دانشگاهی به این حوزه است. این امر را می‌توان به بحران مالی ۲۰۰۸، که در ابتدا این موضوع تحقیقاتی را در کانون توجه دانشگاهی قرار داد، و همه‌گیری کووید-۱۹ که در سال ۲۰۲۰ آغاز شد، همراه با تغییرات ناشی از آن در سبک زندگی مردم و بخش مالی و همچنین آغاز جنگ روسیه و اوکراین، و ایالات متحده و اسرائیل علیه ایران که به شکوفایی واقعی این موضوع کمک کرد، نسبت داد. در مورد منابع تأثیرگذار، مجلات با ضریب تأثیر بالا مانند Finance Research Letters و Research in International Business and Finance در خارج از کشور و مجله سیاست علم و فناوری در ایران در انتشار مطالعات مرتبط پیشرو هستند. چنگ مائوینگ از چین و بنا حسنول از بریتانیا نویسندگان برتر بین‌المللی هستند که هر کدام به ترتیب چهار مقاله با تمرکز بر تأثیر فین تک بر سیستم بانکی چین و بخش بانکداری اسلامی در کشورهای آسه‌آن منتشر کرده‌اند. در ایران نیز روحانی راد پژوهشگری بود که طی ۵ سال اخیر، حداقل ۴ پژوهش در حوزه فین تک ثبت نموده است. همچنین تأثیر جغرافیایی و نهادی نشان داد که چین، هند، بریتانیا و ایالات متحده آمریکا پربازده‌ترین کشورها هستند و مؤسسات پیشرو سهم قابل توجهی در این زمینه دارند. حجم انتشارات این کشورها نشان دهنده توسعه پیشرفته فین تک، حمایت قوی دولت و تمرکز دانشگاهی بر تقاطع فناوری و بانکداری است. ایران نیز طی دهه اخیر، پژوهش‌های متعددی را در حوزه تأثیر و تعامل فین تک با عملکرد بانکی و آینده صنعت بانکداری انجام داده و جزو کشورهای نسبتاً پیشرو در منطقه خاورمیانه به شمار می‌آید؛ به عنوان نمونه، بانک جهانی از رتبه ۴۰ ایران در جهان و یکم در خاورمیانه از نظر پرداخت دیجیتال خبر داد و اعلام کرد ایران در این شاخص که به معنای حذف اسکناس است وضعیت بهتری نسبت به برخی کشورهای اروپایی، ترکیه و عربستان دارد. اما همچنان به دلیل محدودیت‌های اتصال به تجارت جهانی و تحریم‌ها و همچنین قرار گرفتن در لیست سیاه اف ای تی اف از وضعیت مطلوب فاصله معناداری دارد.

همچنین در این پژوهش، بررسی خوشه‌های اصلی از جمله معیارهای عملکرد بانک، تحول صنعت مالی و دیدگاه مصرف‌کننده؛ ماهیت به هم پیوسته تأثیر فین تک بر عملکرد بانک را برجسته نمود؛ بدین ترتیب که این سه خوشه - بانک‌ها، شرکت‌های فین تک و مصرف‌کنندگان - عمیقاً در هم تنیده شده‌اند زیرا اجزای اصلی اکوسیستم مالی را تشکیل می‌دهند. بانک‌ها، به عنوان مؤسسات مالی سنتی، مستقیماً تحت تأثیر نوآوری‌ها و فشارهای رقابتی ایجاد شده توسط شرکت‌های فین تک قرار می‌گیرند که باعث ایجاد تغییرات در کارایی، سودآوری و استراتژی‌های مدیریت ریسک می‌شود. از سوی دیگر، شرکت‌های فین تک با استفاده از فناوری پیشرفته، ایجاد مدل‌های تجاری جدید و به چالش کشیدن وضع موجود صنعت بانکداری، مرزهای خدمات مالی را جابجا می‌کنند. این تعامل پویا، بانک‌ها را مجبور به نوآوری و سازگاری می‌کند که اغلب منجر به مشارکت یا رقابت با شرکت‌های فین تک می‌شود. مصرف‌کنندگان نقش مهمی در این رابطه ایفا می‌کنند، زیرا پذیرش و اتخاذ راه‌حل‌های فین تک توسط آنها بر جهت‌گیری بانک‌ها و شرکت‌های فین تک تأثیر می‌گذارد. ترجیحات و رفتارهای مصرف‌کنندگان، تقاضا برای خدمات مالی کاربرپسندتر، کارآمدتر و ایمن‌تر را افزایش می‌دهد که به نوبه خود بانک‌ها و شرکت‌های فین تک را مجبور به تکامل مداوم می‌کند. در اصل، تکامل فین تک فقط یک تغییر تکنولوژیکی نیست، بلکه تحولی است که توسط تأثیر و بازخورد

متقابل بین بانک‌ها، شرکت‌های فین‌تک و مصرف‌کنندگانی که به آنها خدمت می‌کنند، شکل گرفته است. این ارتباط متقابل، تأثیر پیچیده و چندبعدی فین‌تک بر عملکرد بانک‌ها را برجسته می‌کند.

۶- پیشنهادها

همانطور که یافته‌ها نشان داد، فین‌تک علی‌رغم پیامدهای مثبت ممکن است پیامدهای منفی را نیز برای عملکرد بانک‌ها به همراه داشته باشد. به عنوان نمونه، اشاره شد که فین‌تک می‌تواند کارایی بانکی را افزایش دهد، اما نگرانی‌هایی را در مورد سودآوری، نقدینگی و مدیریت ریسک نیز ایجاد کرده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران چارچوب‌های نظارتی تطبیقی را اتخاذ کنند که ریسک‌های سیستمی را کاهش داده و در عین حال نوآوری را تقویت کنند. سندباکس‌های نظارتی، نظارت مبتنی بر ریسک و هماهنگ‌سازی فرامرزی سیاست‌های فین‌تک می‌تواند رشد پایدار را تسهیل کند. در مناطقی که فین‌تک به سرعت در حال گسترش است؛ مداخلات نظارتی باید بر حفاظت از مصرف‌کننده، امنیت سایبری و سواد مالی دیجیتال متمرکز شوند تا پذیرش فراگیر و مسئولانه فین‌تک تضمین شود. همچنین از دیدگاه استراتژیک، پیشنهاد می‌شود بانک‌ها مدل‌های عملیاتی خود را برای رقابت یا همکاری با شرکت‌های فین‌تک بازتعریف نمایند. موسسات مالی سنتی نیز باید راه‌حل‌های اختصاصی فین‌تک را توسعه دهند، با استارت‌آپ‌های فین‌تک وارد اتحادهای استراتژیک شوند، یا از چارچوب‌های بانکداری باز برای افزایش کارایی خدمات و تجربه مصرف‌کننده استفاده کنند. اثرات منطقه‌ای متفاوت فین‌تک - که با تأثیرات متفاوت بر سودآوری و ثبات برجسته می‌شود - نشان می‌دهد که یک رویکرد یکسان برای همه در سیاست‌های بانکداری دیجیتال بی‌اثر است. بنابراین پیشنهاد می‌شود تنظیم‌کنندگان و رهبران صنعت، استراتژی‌ها را بر اساس چشم‌اندازهای اقتصادی، فناوری و نظارتی بازارهای مختلف سفارشی کنند.

Reference

1. Ahmadyan, A and Bakhtiar, M . (2023). Fintech and the performance of Iranian banking network (Autoregressive distributed lag). Journal of Countries Studies, 1(2), 313-351. (in Persian)
2. Aminipour, A., Bagheri, A. and Kordlooie, H. (2024). Analysis of the Impact of Banking FinTech on the Risk Level of Selected Banks Listed on the Tehran Stock Exchange. Industrial Management Studies, 22(75), 305-334. (in Persian)
3. Chen, T. H., & Peng, J. L. (2020). Statistical and bibliometric analysis of financial innovation. Library Hi Tech, 38(2), 308-319.
4. Efthymios, R., & Markos, T. Z. (2024). Fintech's Impact on the Banking Industry and Financial Services1. The Emerald Handbook of Fintech: Reshaping Finance, H. Kent Baker, Greg Filbeck, Keith Black.
5. Elia, G., Stefanelli, V., & Ferilli, G. B. (2022). Investigating the role of Fintech in the banking industry: What do we know? European Journal of Innovation Management.
6. Elsaid, H. M. (2023). A review of literature directions regarding the impact of fintech firms on the banking industry. Qualitative Research in Financial Markets, 15(5), 693-711. [https](https://doi.org/10.1080/15458506.2023.2244444)
7. Joshi, V. (2023). Fintech innovations: A bibliometric study & future research agenda. Pacific Business Review International, 15(7), 85-99.
8. Kumari, A., & Chitra Devi, N. (2022). The Impact of FinTech and Blockchain Technologies on Banking and Financial Services. Technology Innovation Management Review, 12(1/2), pp. 1-11.
9. Liu, J., Li, X., & Wang, S. (2020). What have we learnt from 10 years of fintech research? A scientometric analysis. Technological Forecasting and Social Change, 155(March), Article 120022
10. Milian, E. Z., Spinola, M. D. M., & Carvalho, M. M. (2019). Fintechs: A literature review and research agenda. Electronic Commerce Research and Applications, 34(February).
11. Nosouhian, M., Foroughi Abari, M. and Rostami, A. (2025). Investigating the effect of FinTech development on banks' liquidity creation Subject Areas : Role of Accounting & Auditing in Financial Discipline and Soundness. Journal of Accounting & Financial Transparency, 4(3), 49-72. (in Persian)
12. Payandeh, R , Shahbazi, M , Manteghi, M and karimi, T . (2021). Bank-fintech Collaboration: A Systematic Literature Review. Management Research in Iran, 23(4), 130-172. (in Persian)
13. Rouhani Rad, S . (2023). Investigating the impact of financial technologies (fintech) adoption on sustainable performance with the mediating role of green finance and green innovation (case study: commercial banks of Tehran). Green Development Management Studies, 2(1), 112-127. (in Persian)
14. Sarraf, F. and Rahimi, R. (2023). FinTech in banking industry. Journal of Accounting and Management Vision, 5(74), 27-41. (in Persian)
15. Thakor, A. V. (2020). Fintech and banking: What do we know? Journal of Financial Intermediation, 41(July 2019).

16. Xu, F., Kasperskaya, Y., & Sagarra, M. (2025). The impact of FinTech on bank performance: A systematic literature review. *Digital Business*, 5, pp. 1-21.
17. Zeidy, I. A. (2022). The Role of Financial Technology (FINTECH) in Changing Financial Industry and Increasing Efficiency in the Economy. *Common Market for Eastern and Southern Africa*, pp. 1-16.